

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN TARİH DERSİNİN AMAÇLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

İsmail H. DEMİRCİOĞLU*

Özet

Lise öğrencilerinin tarih dersinin amaçları hakkındaki düşünceleri, bu dersin işlenişi ve öğrencilerin tarih dersine yönelik görüşlerini ortaya koyması açısından önemlidir. Ülkemizde lise öğrencilerinin tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşleri hakkındaki çalışmaların sayısının sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede, ülkemizdeki lise öğrencilerine göre tarih dersinin amaçlarını ortaya koyacak bir çalışmanın faydalı olabileceği düşünülerek bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırma, Trabzon ilindeki 10 liseden 466 son sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiş olup çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket sonuçlarından elde edilen verilerin ışığı altında, lise öğrencilerinin büyük çoğunluğunun tarih dersinin amaçlarını geçmiş öğrenme ve geçmişten ders alma olarak algıladıkları ve bu alanda dünyada meydana gelen gelişmelerden haberdar olmadıkları anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Tarih öğretimi, tarih dersinin amaçları, öğrenci görüşleri.

Abstract

High school students' opinions concerning objectives of the history course are important as they give information about how history course is taught in high schools and what the students think about this course. It is known that in Turkey, research regarding the opinions of high school students about objectives of history lesson is limited. Considering this, it is thought that conducting a research regarding the objectives of history course for high school students would be beneficial. The aim is to point out the opinions of high school students about the objectives of the history course. The research was conducted in 10 high schools with 466 twelfth grade students and to collect data questionnaire was used. In the light of the data analyzed, it is understood that the objectives of Turkish Course is perceived by the students as getting information about and learn from the past and that they are unaware of the developments occur in the world concerning the course mentioned.

Key words: The teaching of history, the objectives of history lesson, students' perceptions

Tarih öğretimiyle öğrencilerde ne tür davranış değişikliği meydana getirilmesi gerektiği ile ilgili tartışmalar, bu alanda yapılan deneysel çalışmaların ışığı altında, 1960'ların sonuna doğru hız kazanmıştır (Phillips, 1996). Ağırlıklı olarak İngiltere merkezli yapılan çalışma ve tartışmalar, tarih öğretiminin yöntem, teknik ve eğitimsel amaçlarında yeniden yapılanmaya yol açmıştır. Özellikle, tarih dersleriyle öğrencilere kazandırılacak niteliklerle ilgili çalışmalar, B. S. Bloom'un 1956 yılında eğitimin amaçlarıyla ilgili olarak yaptığı tasniflemeden etkilenmiştir. Bloom Taksonomisi diye tanımlanan tasniflemenin tarih öğretimindeki etkisini, 1971 yılında Coltham ve Fines'in ortaya koymuş olduğu, 'Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları' isimli eserde görmek mümkündür (Husbands, 1996). Tarih öğretimi açısından bir dönüm noktası olma özelliği taşıyan bu çalışma, 'tarih öğretimine karşı tutumlar', 'tarih öğretiminin niteliği', 'beceri ve yetenekler' ve 'öğretimin eğitimsel sonuçları' gibi dört ana kısımdan oluşmaktaydı (Coltham ve Fines, 1971; Safran, 1993). Eserde 'beceri ve yetenekler' alt başlığı altında, tarih öğretimi aracılığıyla öğrencilere kazandırılması mümkün olan, toplam on beceri ve nitelik açıklanmıştı. Bunlar, 'sözcük edinme', 'referans becerisi', 'ezberleme', 'kavrama', 'çeviri', 'analiz', 'değer biçme', 'sentez', 'karar ve değerlendirme' ve 'iletişim' becerileriydi (Coltham ve Fines, 1971; Safran, 1993). Öğretimin eğitimsel amaçları kısmında ise, 'tarih derslerinde anlayış-sezme', 'değerler bilgisi' ve 'mantıklı yargılamadan' bahsedilmekteydi (Coltham ve Fines, 1971; Safran, 1993). Bu eserle beraber, geleneksel tarih öğretimi anlayışının dışına çıkılarak yeni eğitimsel amaçlar ortaya konmuştur.

Ekonomik ve teknolojik açıdan gelişmiş ülkelerde tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarında meydana gelen değişim, dünyanın geri kalan kısmına çok fazla yansımamıştır. Bu çerçevede, geçmiş ve geçmişin bilimsel bir yaklaşımla yeniden yaratılması olarak tanımlanan tarihin (Tosh, 1997), öğrencilere ne tür beceri ve tutumlar kazandırması gerektiğine dair dünyada farklı anlayışlar oluşmuştur (Demircioğlu, 2005). Bu anlayışlardan ilki, tarihin gelenekçi bir yaklaşım doğrultusunda, vatandaşlık ve kimlik aktarımı amacıyla öğretilmesidir. Bu yaklaşımla öğrencilere geçmişin bilgisi öğretilerek, tarihini, toplumunu, değerlerini, kültürünü tanıyan ve benimseyen iyi vatandaşların yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Buna ilaveten, geçmişin bilgisi öğretilirken içinde yaşanılan toplumun kimliği öğrenciye aktarılmaya çalışılarak öğrencinin kimlik gelişimine de yardımcı olunmaktadır.

Tarih öğretiminde kabul gören ikinci yaklaşım ise, öğrencilere bilimsel bakış açısı ve üst düzey düşünme beceri ve niteliklerinin kazandırılması esasına dayanan yaklaşımdır. Bu yaklaşımla öğrencilere, bir tarihçinin tarihsel bilgiyi nasıl ürettiği öğretilmeye çalışılır. Başka bir deyişle, tarihçinin tarihsel bilgiyi ortaya koyarken kullandığı bilimsel yaklaşım ve düşünme sistematigi, tarih dersleri aracılığıyla kazandırılır. Geçmişin bilgisini öğrenmenin yanında, var olan tarihsel bilginin ortaya konuş şeklini görme şansına sahip olan öğrenci, bilimsel, analitik ve yaratıcı düşünme yeteneklerini geliştirmeye yöneltilir. Totaliter rejimlere sahip olan ülkelerde, tarih, gelenekçi bir anlayışla öğretilirken, demokratik ve teknolojik açıdan gelişmiş ülkelerin her iki yaklaşımı birleştirip uygulama eğiliminde olduğu görülmektedir.

Tarih öğretiminin amaçlarıyla ilgili olarak yukarıda ortaya konan iki temel yaklaşıma ilaveten Dilek (2001), tarih öğretiminin amaçlarını üç temel kategoride toplamıştır. Bunlar; öğrencinin kişisel gelişimi için tarih öğretimi, kültürel mirasın aktarımı olarak tarih öğretimi ve vatandaşlık eğitiminin aracı olarak tarih öğretimidir.

Bu yaklaşımlardan kültürel mirasın aktarımı ve vatandaşlık aktarımı olarak tarih öğretiminin yukarıda açıklanan geleneksel tarih öğretimiyle örtüştüğü görülmektedir. Buna karşın, kişisel gelişim olarak tarih öğretiminde ise, öğrencilere bilimsel ve üst düzey düşünme becerilerini kazandırmayı hedefleyen tarih öğretim anlayışı esasına dayandığı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki yaklaşımlar doğrultusunda, tarihin neden öğretilmesi gerektiğine dair değişik amaçlar ortaya konmuş ve alanın amaçları zaman içinde çeşitlendirilerek zenginleştirilmiştir. Geçen yüzyılda gelişmiş ülkelerde, özellikle İngiltere’de yeni tarih öğretimi adıyla ortaya çıkan ve öğrencilere tarihçilerin kullandığı bilimsel bakış açısını kazandırmayı temel alan anlayışla ön plana çıkan amaçların bir kısmı aşağıdaki gibidir:

- **Öğrencilerde Hoşgörü Anlayışının Gelişimi İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimiyle, tarihsel süreç içinde farklılıkların nasıl oluştuğu öğretilir. Buna ilaveten, günümüzdeki toplumsal ve kültürel farklılıkların bir zenginlik olduğu ve farklılıklar karşısında hoşgörülü olunmasının gerekliliği öğrenciye benimsetilebilir (DES, 1985).
- **İnsan Haklarına Duyarlı Bireylerin Yetiştirilmesi İçin Tarih Öğretimi:** Tarihsel hikâyeler ve olaylar yoluyla, insan haklarının gelişim ve önemi öğrencilere anlatılabilir. Bu çerçevede, değişik kültürel ve dinî anlayışların nasıl oluştuğunu ve insan haklarının gelişimini öğrenen öğrenciler, farklı görüş ve anlayışlara saygı duymayı da öğrenebilirler.
- **Bilimsel ve Mantıksal Düşünebilme Yeteneği Kazandırmak İçin Tarih Öğretimi:** Tarih, tarihsel bilginin sorgulanması anlayışıyla öğretildiği zaman, ‘analiz’, ‘karar verme’, ‘mukayese ve muhakeme yeteneği’ kazandırır (DES, 1990). Buna ilaveten, bu tarz bir öğretim yaklaşımı, öğrencilerin, bağımsız ve eleştirel düşünebilme yeteneğini geliştirir. Başka bir deyişle, tarihçinin bilgi üretme yöntemini öğrenen öğrenciler, bir tarihçi gibi bilimsel ve analitik düşünebilme şansına sahip olabilirler.
- **Çağımızdaki Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Sorunların Nedenlerinin Anlaşılması İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi aracılığıyla öğrenciler; çağımızdaki sosyal, siyasal ve ekonomik sorunların nedenlerini araştırma ve anlama şansına sahip olabilirler.
- **Günümüzü Daha İyi Anlamak ve Yorumlamak İçin İhtiyaç Duyulan Temel Kavramların Öğrenilmesi İçin Tarih Öğretimi:** Öğrenciler, tarih öğretimi aracılığıyla, ‘değişim’, ‘süreklilik’, ‘sebebe’, ‘sonuç’, ‘iletişim’, ‘güç’, ‘ihtilaf’, ‘anlaşma’, ‘benzerlik’, ‘farklılık’, ‘Kapitalizm’, ‘Marksizm’ ve diğer temel kavramlarla, geçmişin ve günümüzün nasıl oluştuğunu daha iyi öğrenebilirler (Farmer ve Knight, 1995).
- **Toplumu Daha İyi Tanımak İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimiyle toplumsal yapının oluşmasında etkili olan faktörler ve toplumların nasıl oluştuğu öğretilir (DES, 1985).
- **Boş Zamanların Değerlendirilmesi ve Hoş Vakit Geçirilmesi İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi, tarihî romanların ve hikâyelerin okunmasının yanında, tarihî alanlara yapılacak ziyaretler aracılığıyla öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmelerine yardım eder ve olumlu kişilik özellikleri kazanmalarına zemin hazırlayabilir (Nichol, 1984).
- **Demokratik Bakış Açısı Kazandırabilmek İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimiyle, demokratik sistemin nasıl geliştiği öğretilir. Buna ilaveten, demokrasinin gelişim aşamalarında, ne tür mücadele

ve fedakârlıkların yapıldığı ve demokratik sistemin neden korunması gerektiği konusunda öğrenciler bilinçlendirilebilirler.

- **Empatik Bir Bakış Açısı Kazandırmak İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi empatik bir bakış açısı sağlayarak farklı zaman ve mekânlarda insanları daha iyi anlamamıza yardım edebilir.
- **Dili Öğrenme ve Kullanma Becerisi İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi, okuma, anlama ve yazma becerilerini geliştirebilir. Tarihi metinler çerçevesince, metnin amacı, yazarın vermek istediği mesaj ve metnin yazılış tarzını kavrayabilen öğrenciler, dili daha etkili kullanabilirler. Buna ilaveten, yazılı ödevler yoluyla belirli tarihsel olayların kaleme alınması yazma becerilerini geliştirebilir (Nichol, 1984).
- **Değişim ve Sürekliliğin Yaşamı Nasıl Etkilediğini Öğrenebilmek İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimine yüklenen en önemli görevlerden birisi, tarihsel süreç içindeki değişimin öğretilmesidir. Değişimin nasıl meydana geldiği, günümüze etkilerinin neler olduğu ve toplum yaşamını nasıl etkilediğini öğrenen öğrenciler, çevrelerini daha rahat anlama şansına sahip olabilirler.
- **Öğrencilere Deneyim Sağlamak İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi, öğrencilerin günümüzü anlamalarına yardım ederek onları hayata hazırlar (DES, 1985).

Yeni tarih öğretimi anlayışına göre tarih öğretimiyle öğrencilere kazandırılması hedeflenen yukarıdaki amaçlara ilaveten, tarih öğretiminin geleneksel amaçları da bulunmaktadır. Bu amaçların bir kısmı aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- **Ahlaki Gelişim İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi, tarihsel olaylardaki ahlaksal tema ve konuların öğretilmesi yoluyla, öğrencilerin ahlaki gelişimlerine katkı sağlayabilir (Southgate, 1997; Safran, 1997).
- **Uygarıkların, Değerlerin ve Kültürün Nasıl Geliştiğini Öğrenmek İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimiyle, içinde yaşanılan toplumun değer sistemi, kültür ve uygarlığının nasıl geliştiği, var olan değerler ve kültürel yapının gelişiminde etkili olan faktörlerin neler olduğu öğretilir.
- **Millî Kimlik Gelişimi ve İyi Vatandaş Yetiştirmek İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimiyle, millî kimlik ve benlik gelişimini sağlamanın yanında, kanunlara saygılı iyi vatandaşların yetiştirilmesi de mümkündür (Nichol, 1984).
- **Mevcut İdeolojik Yapının Öğrencilere Benimsetilmesi İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimiyle, mevcut ideolojik yapıyı benimseyen öğrencilerin yetiştirilmesi mümkündür (Southgate, 1997).
- **Geçmiş Hakkında Sağlıklı Bilgilenmek İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi aracılığıyla, öğrencilere geçmiş hakkında farklı bilgiler sunabiliriz. Bu işlem yapılırken, hangi bilgilerin sağlıklı olduğu konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi mümkündür (Safran, 1997).
- **Geçmiş, Bugün ve Gelecek Bağlantısını Kurabilmek İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi öğrencilere, geçmiş, bugün ve gelecek arasında bağlantı kurabilme becerisini kazandırabilir (Doğanay, 2003).
- **Geçmişten Ders Almak İçin Tarih Öğretimi:** Tarih öğretimi aracılığıyla öğrenciler, geçmişteki olayların meydana geliş sebeplerini görme ve farklı olayların ne tür sonuçlar doğurduğunu öğrenme şansına sahip olabilirler. Bu çerçevede öğrenciler, geçmişten nasıl ders alınabileceğini öğrenebilirler.

Öğrencilere bilimsel düşünme becerilerini kazandırmayı merkeze alan yeni tarih öğretimi anlayışına dayanan amaçların bir kısmını, teknolojik ve demokratik açıdan gelişmiş ülkelerin tarih öğretim programlarında görmek mümkündür. Gelişmiş ülkelerin tarih öğretim programlarında meydana gelen değişim, ülkemizin müfredat programına yeterince yansımamıştır. Özellikle yeni tarih öğretim anlayışıyla ön plana çıkan, bilimsel ve mantıksal düşünebilme, empatik ve demokratik bakış açısına sahip olabilmek gibi amaçların tarih müfredat programımızın amaçları arasında yer almadığı görülmektedir. Ülkemizdeki Lise Tarih Müfredat Programı incelendiği zaman, sekiz genel amaç doğrultusunda tarih öğretiminin gerçekleştirilmeye çalışıldığı görülür. Bu genel amaçların ilk üçü, kültürle alakalı olup; öğrencilerin kültür dünyaları hakkındaki meraklarını gidermek, kültür farklılıklarının nasıl oluştuğunu kavratmak ve kültür ve medeniyetlerin farklılığını öğretmek fikirleri sorgulama, görelilik mefhumunu kavrama, tenkit zihniyetini ve evrensel öğrencilere kazandırma gibi amaçlardan oluşmaktadır (MEB, 1993). Dört, beş ve sekizinci amaçlarda, geçmiş ve çağdaş nesillerle ortaklık duygusu kazandırma, dünyayı daha iyi tanıma ve toplumda sorumlu bir rol oynama imkânı sağlama, öğrencilere millî kimliğin nasıl oluştuğunu kavratmak gibi toplumla uyumlu, rolünü bilen ve millî kimliğe sahip bireylerin yetiştirilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 1993). Programdaki altıncı ve yedinci amaçlarda ise, asli arziden, sürekli geçiciden ayırabilme yeteneği ve zaman anlayışı kazandırma gibi tarihsel süreç içindeki değişimin ve zaman kavramının öğrencilere kazandırılması hedeflenmektedir (MEB, 1993).

Geçen asrın son çeyreğinde, tarih öğretimi alanında meydana gelen değişim ve gelişmeler incelendiği zaman, tarih müfredat programımızın genel amaçlarının zenginleştirilmesinin gerekliliği ortaya çıkar. Özellikle, geçmişi ve bugünü yorumlayabilen, demokratik ve empatik bir bakış açısına sahip, insan haklarına saygılı, bilimsel ve mantıklı düşünebilen bireylerin yetiştirilebilmesi için, tarih müfredat programının genel amaçlarının, günün şartlarına uygun hâle getirilmesi gerekmektedir.

Tarih öğretimiyle hedeflenen davranış değişikliklerinin oluşabilmesi için, öğrencilerin, tarih dersine karşı olumlu bir tutuma sahip olmalarının yanında, dersin amaç ve hedeflerinden haberi olmaları da gerekmektedir. Öğrencilerin derse karşı olan tutum ve inançları, dersin eğitimsel amaçlarının öğrenciye kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu çerçevede, ülkemizde, öğrencilerin tarih dersinin eğitimsel amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koyan, çok fazla çalışmanın olmadığı anlaşılmaktadır. Bu konuyla ilgili yapılan iki farklı çalışmanın ilki, Safran (1993) tarafından Ankara ili dâhilinde 120 lise öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. ‘Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları’ isimli bu araştırma sonucu, tarih dersinin amaçlarıyla ilgili olarak lise öğrencilerinin verdiği cevaplar dokuz maddede toplanmıştır. Verilen cevaplar incelendiği zaman, öğrencilerin gözünde tarih dersinin en önemli ilk üç amacı şu şekilde ifade edilmiştir: “*Geçmişte yaptığımız hatalara tekrar düşmemek, Geçmiş öğrenme ... [ve] kendi kimliğimizi nereden geldiğimizi öğrenmek için*” tarih öğretimi (Safran, 1993). Araştırmaya göre, çalışmaya dâhil olan lise öğrencileri, tarih dersini neden öğrendikleri konusunda yeterli bilgiye sahip değillerdi.

Ülkemizde lise öğrencilerinin tarih öğretiminin amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koyan diğer bir çalışma, Körber Vakfı tarafından, Gençlerin Tarih Bilinci Üzerine Karşılaştırmalı Avrupa Projesi adıyla 30 ayrı ülkede 32 bin öğrenciyle gerçekleştirilen çalışmanın bir parçası olarak yürütülmüştür (Tekeli, 1998). Nisan 1995’te gerçekleştirilen anket çalışmasına, 15 farklı ilde bulunan 35 liseden 1231 öğrenci katılmıştır (Tekeli,

1998). Elde edilen veriler neticesinde, lise öğrencilerine göre, Türk Tarihini öğrenmenin en önemli üç gerekçesi şu şekilde sıralanmıştır (Tekeli, 1998:196): *'Dünü ve Bugünü Anlayıp Geleceği Yönlendirebilmek ..., Geleneklerimizi, Geçmişimizi, Dinimizi Öğrenmek ..., İnsan ve Toplumun Gelişimini ve Değişimini Anlamak ...'*. Lise öğrencilerimizin Türk Tarihi öğretiminin gerekliliği konusunda ortaya koydukları görüşlerin, Safran'ın (1993) çalışmasının sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Her iki çalışmada öğrenciler, tarih öğrenmenin en önemli amacının geçmişi öğrenmek olduğu vurgusunu yapmışlardır.

Lise öğrencilerinin tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşleriyle ilgili yukarıda açıklanan çalışmalara ilaveten, iki binli yılların başında farklı bir il ve örneklem grubuyla yapılacak çalışmanın faydalı olabileceği düşünülerek, bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı:

Çalışmanın amacı, Trabzon ili dâhilindeki lise son sınıf öğrencilerinin tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymaktır.

Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Lise öğrencilerinin, tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşleri nelerdir?
- Lise öğrencilerinin, tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşleri, tarih müfredat programının genel amaçlarıyla ne derece örtüşmektedir?
- Lise öğrencilerinin, tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşleri, tarih öğretiminin çağdaş amaçlarıyla ne derece örtüşmektedir?
- Ülkemizdeki tarih müfredat programının genel amaçları, gelişmiş ülkelerdeki tarih öğretimi amaçlarıyla örtüşmekte midir?

Yöntem

Lise öğrencilerinin, tarih dersinin eğitimsel amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla betimsel tarama modeli (Survey) kullanılmıştır (Cohen ve Manion, 1997).

Evren:

Çalışmanın evrenini, 2003 Eğitim ve Öğretim Yılında Trabzon ilindeki liselerin son sınıfına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır.

Örneklem:

Çalışmanın örneklemini, Trabzon ili dâhilinde bulunan on lisenin son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu liseler, seçkisiz örnekleme göre seçilmiş olup, örnekleme, il merkezinden üç, ilçelerden altı ve beldelerden bir lise bulunmaktadır. Örneklem seçiminde farklı sosyo-ekonomik düzeyleri temsil ettiği kabul edilen okullar araştırma grubuna dâhil edilmiştir (Sproull, 1988).

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi:

Lise son sınıf öğrencilerinin, tarih dersinin eğitimsel amaçlarına dair görüşlerini ve tarih derslerinde kullanılan yöntem ve etkinlikleri tespit etmek amacıyla, açık ve kapalı uçlu soruları ihtiva eden ve toplam üç bölümden oluşan bir anket formu geliştirilmiştir. Anketin ilk kısmı, öğrencilerin kimlik bilgileri ve öğrenim görmüş oldukları şubelerle ilgili sorulardan oluşmaktadır. İkinci kısımda, öğrencilerin tarih dersine karşı tutumları ve bu alanın eğitimsel amaçları sorgulanmaktadır. Anketin üçüncü kısmı ise, tarih derslerinde kullanılan yöntem ve yaklaşımları ortaya koymak amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. Anket formunun pilot çalışması, on beş lise son sınıf öğrencisiyle yapılmış olup, bu öğrenciler daha sonra yapılan asıl çalışmaya dahil edilmemişlerdir.

Verilerin Toplanması:

Çalışma yapılacak liselerin belirlenmesini takiben, 2003 yılının Ekim ve Kasım aylarında Trabzon ili dâhilindeki liselerde anket çalışması gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi:

Verilerin analizi aşamasında, üç bölümden oluşan anketin ilk iki kısmı kullanılmıştır. Anketin ilk kısmı öğrenciler hakkındaki demografik bilgileri elde etmeyi amaçlarken, ikinci kısım ise, öğrencilerin tarih öğretiminin amaçlarına yönelik görüşlerini ortaya koymak amacıyla hazırlanan soruları içermektedir. Analiz aşamasında, Sosyal Bilimler İstatistik Programı (SPSS-Social Science Statistic Program) kullanılmıştır. Verilerin kategorilere ayrılmasını takiben, SPSS programıyla frekans ve yüzdeler bulunmuş ve veriler tablolar hâlinde sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum:

Tablo 1’de görüldüğü üzere, çalışmaya 269’u erkek, 196’sı kız olmak üzere toplam 466 lise son sınıf öğrencisi katılmıştır. Erkek öğrencilerin katılım yüzdesi 57,8 iken, kız öğrencilerin katılım yüzdesi 42,2’dir.

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetini Gösteren Tablo

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Erkek	269	57,8
Kız	196	42,2
Cevapsız	1	-
Toplam	466	100

Araştırmaya dahil olan 466 lise öğrencinin buldukları şubeler incelendiği zaman, Tablo 2’de görüldüğü üzere, en fazla katılımın olduğu şube 277 (% 59,7) öğrenciyle Sosyal Bilimler Şubesidir. Buna karşın, çalışmaya en az katılım, 22 (% 4,7) öğrenciyle Yabancı Dil Şubesinden olmuştur. Çalışmaya katılan öğrencilerin buldukları şubelere göre tarih dersinin amaçlarına yönelik görüşleri incelendiği zaman, bütün öğrencilerin tarih dersinin amaçlarını ortak gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Çalışmaya Katılan Lise Öğrencilerinin Buldukları Şubeleri Gösteren Tablo

Şube	Frekans	Yüzde
Türkçe-Matematik Şubesi	82	% 17,7
Fen Şubesi	83	% 17,9
Sosyal Bilimler Şubesi	277	% 59,7
Yabancı Dil Şubesi	22	% 4,7
Cevapsız	2	-
Toplam	466	% 100

Eğitim ve öğretim etkinliklerinde öğrencilerin başarılarını etkileyen önemli unsurlardan bir tanesi, derse karşı gösterilen tutumdur. Dersin gerekliliğine ve önemine inanan öğrencilerde istenilen davranış değişikliklerinin daha kolay meydana getirilebildiği bilinmektedir. Bu çerçevede, çalışmaya katılan lise öğrencilerine ‘tarih dersini faydalı bulup, bulmadıkları sorulmuştur’. Tablo 3’te görüldüğü üzere, bu soruya cevap veren öğrencilerin çok büyük bir kesimi, tarih dersinin öğrencilere faydalı olduğuna inanmaktadırlar. Buna karşın, yalnız 9 (% 1.9) lise öğrencisi, tarih dersini faydalı bulmadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun gözünde tarih dersinin önem verilen bir ders olduğunu göstermektedir.

Tablo 3: Tarih Dersi Öğrenciye Fayda Sağlar mı ? Sorusuna Verilen Cevapları Gösteren Tablo

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Evet	455	% 98,1
Hayır	9	% 1,9
Cevapsız	2	-
Toplam	466	% 100

Öğrencilerin öğrenim gördükleri derslerin eğitimsel amaçlarına yönelik görüşleri, o dersi öğrenme stillerini ve dersteki başarılarını doğrudan etkilemektedir. Buna ilaveten, bu alandaki öğrenci görüşleri, derste meydana getirilen davranış değişiklikleri ve dersin işleniş hakkında da bizlere bilgiler sunmaktadır. Bu çerçevede, çalışmaya katılan lise son sınıf öğrencilerine, ‘Tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarına yönelik görüşleriniz nelerdir?’ şeklinde açık uçlu bir soru sorulmuştur. Bu soruyla ilgili öğrenci görüşleri Tablo 4’te incelendiği zaman, öğrencilerin sekiz farklı kategoride cevaplar verdiği görülür. Çalışmaya dâhil olan lise öğrencileri, tarih öğretiminin en önemli amacını ‘geçmiş öğrenmek’ olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerin en önemli gördükleri ikinci amaç ise, ‘tarih dersinin geçmişten ders çıkarmaya yardım etmesidir’. Buna karşın, tarih öğretimi amaçları arasında en son sıraya konulan madde ise ‘tarih dersinin sınavda yarar sağlayacağı’ olmuştur.

Tablo 4: Lise Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçlarını Gösteren Tablo

Öğrenci Görüşleri (N-466)	Frekans	Yüzde
Tarih Geçmiş Öğretir.	336	% 72,1
Tarih Geçmişten Ders Çıkarmamıza Yardım Eder.	133	% 28,5
Tarih Geleceği Yorumlamamıza Yardım Eder.	88	% 18,9
Tarih Bilinçlenmemize Yardım Eder.	48	% 10,3
Tarih Kültürel Açıdan Gelişimimizi Sağlar.	33	% 7,1
Tarih Vatan Sevgisi Kazanmamıza Sağlar.	18	% 3,9
Tarih Benliğimizi Tanınamamıza Yardım Eder.	17	% 3,6
Tarih Sınavda Fayda Sağlar.	15	% 3,2

Elde edilen verilerin ışığı altında, çalışmaya katılan lise öğrencilerinin tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarıyla ilgili olarak dünyada meydana gelen gelişmelerden çok fazla haberli olmadıkları anlaşılmaktadır. Özellikle 'hoşgörülü ve demokratik bir bakış açısına sahip olabilmek', 'bilimsel ve mantıksal düşünebilme' ve 'empatik bir bakış açısı kazanabilme' gibi, bilgi toplumunda tarih öğretimine yüklenen amaçların öğrenciler tarafından bilinemediği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, lise öğrencileri, tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarını geleneksel tarih öğretimi amaçlarıyla eş değer görmektedirler. Bu cevaplar, aynı zamanda ülkemizdeki tarih öğretiminin, ağırlıklı olarak olguların öğretimi anlayışına dayanan geleneksel bir anlayışla yapıldığını da göstermektedir. Buna ilaveten, öğrencilerin vermiş olduğu cevaplar arasında 'kültür farklılıklarının oluşumunu kavratmak', 'fikirleri sorgulama', 'görelilik mefhumunu kavrama', 'tenkit zihniyetini ve evrenseli öğrencilere kazandırma' gibi amaçların bulunmaması, öğrencilerin ülkemizdeki tarih müfredat programında yer alan bazı genel amaçlardan da haberdar olmadıklarını ve tarih derslerinin bu amaçları öğrenciye kazandırmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Çalışmaya dâhil olan öğrencilerin, tarih öğretiminin genel amaçları arasında, analitik düşünebilme ve problem çözme' gibi beceri ve niteliklerden bahsetmemiş olmaları, tarih derslerinin öğretmen merkezli ve nakil esasına dayanan geleneksel bir anlayışla öğretildiğini de ortaya koymaktadır.

Yukarıda ortaya konan sonuçlar, lise öğrencilerinin tarih öğretiminin amaçlarına yönelik olarak daha önce yapılmış iki çalışmanın sonuçlarıyla (Safran, 1993; Tekeli, 1998) örtüşmektedir. Özellikle 'geçmiş öğrenme' ve 'geçmişten ders alma' daha önceki çalışmalarda olduğu gibi, bu çalışmada da öğrencilerin, tarih öğretiminden en önde gelen beklentileri arasında yer almaktadır. Başka bir deyişle, ülkemizde bulunan lise öğrencileri, 21. asrın başında günümüz insanının sahip olması gereken ve tarih öğretimi aracılığıyla elde edebilecek problem çözme, eleştirel düşünme ve demokratik bilince sahip olma gibi temel niteliklerden mahrum yetişmektedir. Bu çalışmanın sonuçları, araştırmanın yapıldığı dönemde tarih öğretiminin amaçlarına yönelik öğretmen görüşleriyle ilgili bir çalışmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Tarih dersleri aracılığıyla öğrencilerde davranış değişikliği meydana getirmeye çalışan tarih öğretmenlerimizin de, geçen asrın ikinci yarısında bu alana yüklenen misyondan çok haberli olmadıkları anlaşılmaktadır. Özellikle, tarih bilinci kazanma, kültürü öğrenme ve geçmişten ders alma, tarih öğretmenlerinin de tarih öğretiminden beklentileri arasında yer almaktadır (Demircioğlu, 2004).

Sonuç ve Öneriler

İlgili literatürün verdiği bilgilerin ışığı altında, ülkemizdeki tarih müfredat programının genel amaçlarının, dünyada bu alanda meydana gelen gelişmelerin bir kısmını kapsamadığı anlaşılmaktadır. Özellikle genel amaçların, 'demokratik', 'insan haklarına saygılı', 'değişime açık', 'etkin', 'üretken', 'yaratıcı ve problem çözme yeteneğine sahip bireylerin yetiştirilmesi' için yeterli olmadığı gözükmektedir. Buna ilaveten, çalışmaya dâhil olan öğrencilerin verdikleri cevaplar, ülkemizde lise düzeyinde tarih öğretiminin geleneksel bir anlayışla yapıldığını göstermektedir.

Çalışmaya dâhil olan lise öğrencileri, tarih öğretiminin genel amaçlarını, 'geçmiş öğrenme', 'geçmişten ders alma', 'tarih bilinci oluşturma' ve 'kültürü öğrenmeyle' sınırlı tutmuşlardır. Ortaya konan bu amaçlar, geleneksel tarih öğretiminin amaçlarıyla örtüşmektedir. Buna ilaveten, öğrencilerin tarih öğretiminin amaçlarıyla ilgili olarak ortaya koyduğu görüşler, mevcut lise tarih müfredat programının genel amaçlarının hepsini

yansıtmamaktadır. Ortaya konan bu veriler, liselerimizde tarih öğretiminin şekli hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Bu çerçevede, geleneksel ve öğretmen merkezli bir anlayışla yürütüldüğü anlaşılan tarih öğretiminin, mevcut müfredat programının genel amaçları arasında yer alan, 'kültür farklılıklarının öğrenciye öğretilmesi', 'fikirlere sorgulama', 'analiz', 'tenkit zihniyeti ve evrenseli öğrencilere kazandırma' gibi genel amaçları öğrencilere kazandıramadığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın sonuçları ışığı altında düşünülen önerileri, aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

- Tarih müfredat programımız, tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarıyla ilgili dünyada meydana gelen gelişmelerin ışığı altında yeniden yapılandırılmalıdır.
- Tarih müfredat programımızın genel amaçları, 'demokratik', 'insan haklarına saygılı', 'etkin', 'değişimle baş edebilen', 'üretken', 'yaratıcı ve problem çözme yeteneğine sahip bireylerin yetiştirilmesi' bağlamında zenginleştirilmelidir.
- Tarih öğretmenleri, dünyada tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarıyla ilgili meydana gelen gelişmelerden haberdar edilmelidir.
- Tarih öğretmenleri, dünyada tarih öğretiminin eğitimsel amaçlarıyla ilgili meydana gelen gelişmelerin nasıl uygulanabileceği konusunda hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır.
- Tarih öğretiminin ülkemizdeki öğrencilerde ne tür davranış değişiklikleri meydana getirilebileceğine yönelik araştırmalar yapılmalı ve bu araştırmalar desteklenmelidir.

Kaynaklar

Cohen, L. ve Manion, L. (1997). *Research Methods in Education*, London, Routledge.

Coltham, J. B. ve Fines, J. (1971). *Educational Objectives for the Study of History*, London, The Historical Association.

Demircioğlu, İ. H. (2004). Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği), *Bilig*, Güz, Sayı: 31. (71-84).

Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Ankara, Anı Yayıncılık.

Dilek, D. (2001). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*, Ankara, Pegem A.

DES (1985). *History in the Primary and Secondary Years*, London, HMSO.

DES (1990). *History for The Ages 5-16*, London, HMSO.

Doğanay, A. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretimi. (Ed: C. Öztürk ve D. Dilek) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara, Pegem A.

Farmer, A. ve Knight, P. (1995). *Active History in Key Stages 3 and 4*, London, David Fulton.

Husbands, C. (1996). *What Is Teaching History?*, Buckingham, Open University Press.

MEB (1993). *Tarih 1-2 Programları*, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınlar Dairesi.

Nichol, J. (1984). *Teaching History*, London, Macmillan.

Phillips, R. (1996). *The Origins, Creation and Implementation of History in the National Curriculum: A Study in Education Policy*. Unpublished Ph.D. Thesis, Wales, The University of Wales.

Safran, M. (1993). Lise Öğretmen ve Öğrencilerine Göre Tarih Dersinin Amaçları, *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 3. (35-46).

Safran, M. (1993) Tarih Öğretiminin Eğitimsel Amaçları, *Belleten*, c:LVII, Sayı 220, (827-842).

Safran, M. (1997). Tarih Öğretimi ve Çağdaş Müfredat Teorileri, *XII. Türk Tarih Kongresi*, Ankara

Southgate, B. (1997). *History What & Why?*, London, Routledge.

Sproull, N. L. (1988). *Handbook of Research Methods*, London, The Scarecrow Press.

Tekeli, İ. (1998). *Tarih Bilinci ve Gençlik*, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tosh, J. (1997). *Tarihin Peşinde*, (Çev. Özden Arıkan), İstanbul, Tarih Yurt Vakfı Yayınları.

Summary

OPINIONS OF HIGH SCHOOL STUDENTS ABOUT THE OBJECTIVES OF HISTORY COURSE

İsmail H. DEMİRCİOĞLU*

The primary aim of this research is to elicit the opinions of high schools students about the objectives of history course. Through this study, the following questions were examined:

- What are the perceptions of high schools students about the objectives of history lessons?
- Are there any similarity and difference between opinions of high school students about the objectives of history course and Turkish history curriculum?
- Are there any similarity and difference between opinions of high school students about the objectives of history course and objectives of contemporary history teaching?
- Are there any similarity and difference between the objectives of Turkish history course curriculum and the objectives of the history course curriculum of the developed countries?

The Methodology of the Study:

To elicit high school students about the objectives of history lessons survey is used in this research. Population of this study is the final year high school (12th grade) students in the province of Trabzon and ten high schools' last year (12th grade) students were chosen for the sample of this study. The questionnaire was delivered on September and October of 2003 and 466 high school students were joined to the study. In order to analyse the collected data, SPSS (Statistic Program for Social Sciences) was used.

Findings and Discussion:

466 twelfth grade high school students, of which were 269 boys and 196 girls, participated in the study. These students were attending four different programs in their high schools, which were Turkish and Mathematics (82), Science (83), Social Science (277) and Foreign Language. In the light of the data, it seems that the majority of students were attended social science program (277). High school students were asked to indicate whether they think that history is a useful subject or not. Based on the evidence, it appears that the majority of students (455) think that history is a useful subject. Besides this, high school students were asked

---

Address for correspondence: *Yard. Doç. Dr. İsmail H. Demircioğlu, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitim Bölümü, demircioglu61@yahoo.com.

what the objectives of the history courses are. The following responses were given by the students: history informs about the past (336), helps students to learn from the past (133), helps students to make predictions for the future (88), helps students to become conscious (48), helps students to recognise the cultural heritage (33), helps students to develop patriotism (18), helps students to recognise personality (17) and helps students to pass their exams (15).

Conclusion and Recommendations:

In the light of the literature review, it appears that the objectives of Turkish History Course Curriculum do not consist of some recent developments concerning the objectives of history teaching. Furthermore, for the majority of high school students, history is a subject that informs you about the past, helps you to get advice about past, helps students to make prediction for the future, helps students to recognise the cultural heritage. These results are in line with the traditional history teaching as mentioned earlier.

According to the data, the following recommendations can be made:

- Turkish History curriculum should be reshaped in the light of the recent developments concerning the objectives of history teaching.
  - The objectives of Turkish History Curriculum should be reinforced in order to educate those students who are creative, productive, problem solver and have respect human rights.
  - History teachers should be informed about recent developments regarding the teaching of history took place in the world.
  - History teachers should be given in-service training about how to apply recent developments in connection with educational objectives of the teaching of history.
  - Research into what kind of behavioural changes should take place through the teaching of history in Turkey should be supported.
-